

LIJST DER BOEKJES DIE VOORRADIG ZIJN:

Drie maanden onder de sneeuw; 2. Zwarte Koo; 5. Aan de Molenbeek; 6. Een
noedig meisje; 8. Het wonderlijk gezelschap; 9. De jonge vluchteling; 11. Het
Kermismeisje; 12. Willem Tell; 13. Beter een lap dan een scheur; 14. Harten van
Dood; 15. 't Verdrongen land van Saaftinge; 17. De Zinneloozen te Gheel; 18. De
Heide; 21. De Landlooper; 22. En toch feest; 23. St. Niklaas in 't
Veerhuis; 25. De Vriezeman aan 't Front; 26. Verdwaald en terecht; 27. De
jongens van West-Roozbeke; 30. De verdrongen stad; 32. 't Weesje van Brugge;
35. Het kindje van de Zee; 36. De Roovers van de Moeren; 37. De bezembinders
van Kleit; 38. De vlucht in de Koffer; 44. De Gierigaard; 46. Broederliefde; 48.
Eerlijk duurt het langst; 51. Een lastig geschenk; 52. Zonder Ouders; 56. In 't
Bosch van Houthulst; 57. Nog gered; 58. Uit de oude Doos; 59. Dokter Jenner en
Jenny; 61. Streng Winters; 64. De kinderen van den Zeeloods; 66. De kinderen
van den Smokkelaar; 67. De Paaschklokken; 68. De Landverhuizers; 69. Leeuw-
tje van Damme; 72. Een moedige Kermisjongen; 76. Het Bultje; 77. De Pastoor van
Lapscheure; 78. Samen uit; 80. Goed voor kwaad; 82. Vaderlandsche Veihalen;
Naastenliefde; 86. De overwintering op Nova-Zembla; 89. Hoe Sinterklaas hielp;
90. In Grooten Nood; 91. Kerstmis aan Zee; 94. Het Spook; 95. De twee Weesjes;
97. De Vlucht; 102. Reinaert de Vos; 104. Denk aan moeder!; 107. Dreesje;
110. Robinson Crusoe; 112. De Rooversjongen; 113. De Deserteur; 115. On-
schuldig veroordeeld; 118. De Spion van den Molen; 121. Hoog bezoek; 122. De
wonderlijke Zwaan; 123. Uit bange dagen; 125. De flinke Baanwachster; 128.
De gelaarste kat; 129. De Dochter van den Blauwer; 130. Met Vakantie; 132.
Tinneke; 133. De Helden van Stekene; 134. Een onrechtvaardige gestraft; 137. Oom
Tom; 142. Op 't oud kasteel; 143. De reis in de Wildernis; 144. Bij de Kabouters;
145. De Spionnen op den Toren; 146. De Jongen van Gaver; 148. De schat in de
Duinen; 150. De smokkelaars van de Zee; 152. De schat in de mijn; 153. 't Graf
in 't Bosch; 154. 't Berouw van den Strooper; 155. 't Kasteel Hoogdonk; 158.
Van de hut naar 't Paleis; 159. Karel de Goede; 160. Na veel avonturen; 161. Gered
door een Aap; 162. Jan Breydel; 163. De Slag der Gulden Sporen; 164. Van den
Dood gered; 165. 't Bocheljongentje; 167. Van drie Roovers; 168. Een jonge
Held; 169. Jacob van Artevelde; 171. Genoveva van Brabant; 172. Een avontuur-
lijke Reis; 174. Een vreeselijke avond; 175. De gevluichte slaaf; 176. In de
vliegmaschine; 177. Een moedige vrouw; 178. Ontsnapt; 179. Valsch beschuldigd;
180. De Zoon van den Torenwachter; 182. De reis van Columbus; 186. Jack de
Cow-boy; 189. De Held van Tremeloo; 191. De Cow-boy van Fort-Bell; 192.
Jeanne d'Arc; 193. De wandelende Deur; 194. De avonturen van Geeraart; 195.
Geeraart in Rusland; 199. De Wolf van Ghistel; 202. De Spaansche Furie; 203. De
Boeteling van Veurne; 210. Het verwoeste Vlaanderen; 211. De vondeling van
't Regiment; 212. Betoonde Naastenliefde; 213. De IJslandvaarders; 214. Jongens-
harten; 216. Een dappere vrouw; 217. Ali-Baba en de veertig Roovers; 218. Groot
Broer; 219. De jonge verstooteling; 220. Een kerstavond op de Prarie; 221. Leo's
Nieuwjaar; 222. 't Gestolen kind; 223. De Roovers gestraft; 224. De Wildeman;
225. Het dolend melkmeisje; 226. De lotgevallen van den Wildstrooper; 227.
Verdreven uit zijn land; 228. Moeder gered; 229. 't Dievenhuis; 230. De
Schargravers; 231. Een slechte Kameraad; 232. Bij de zakkenrollers; 233. Kleine
Oorlog; 234. De Heldendood van Anneessens; 235. De Wandelende Jood in
Vlaanderen; 236. Nelly van den Mijnerker; 237. De Geldduivel;

— ELKE WEEK VERSCHIJNT EEN NIEUW BOEKJE. —

A. HANS KINDERBIBLIOTHEEK.

Nr. 292.

Een Koewachter in Oorlogstijd

Uitgave Hans-Van der Meulen, Contich.

EEN KOEWACHTER IN OORLOGSTIJD.

I.

't Was 1914... De Duitschers hadden aan België den oorlog verklaard en waren het kleine land binnen gevallen. Ze streden ook met Engeland, Frankrijk en Rusland.

Te West-Roozebeke, in West-Vlaanderen, was het nu nog rustig. Wel waren er vluchtelingen gekomen van Leuven, Aarschot en van die kanten en zij vertelden vreeselijke dingen van den oorlog.

Maarten Wallijns, de koewachter van boer Lagae, had uren naar hen geluisterd. En de knaap had zucht naar avonturen gekregen. Het was nu toch geen tijd om koeien te wachten in de stille weide. Maarten was een wees en woonde al jaren bij boer Lagae en hij werd er als kind behandeld.

Maar op zekeren avond kwamen de koeien alleen naar huis.

— Waar mag Maarten nu zitten! bromde de boer.

Hij keek in de dreef, die naar de weide leidde, maar bemerkte den knaap niet. Wat verder werkten Ward en Franciscus, twee broers, die soms ook bij Lagae hielpen.

— Zoekt ge Maarten? vroeg Ward.

— Ja...

— Over een uur is hij er van door getrokken met twee andere kapoenen. Ze gingen spionnen opsporen, zeiden ze. En zeg, dat ze aangestooten waren. Ward droeg een grooten hoed, een dien hij van mijnheer Vierel, den rentenier gekregen heeft. En een strik om den hals en linten... De jongens zijn geen soldaten, maar ze willen ze toch naapen...

— Wat heeft Maarten nu in het hoofd? Spionnen opsporen? vroeg Lagae.

— Ha, ja... Ge weet wat er al gepraat wordt. Sommigen weten overal Duitsche spionnen zitten: in het boschje daar, onder den molen, in de tronken bij de beek. Als ge hen gelooft, dan wemelt het op Roozebeke van spionnen gelijk de mieren. Louis Velte zwijgt er nooit van; hij ziet er overal. Hij is zoo dapper. Maar over jaren toen hij er in geloot was, kocht hij een plaatsvervanger als soldaat, en nu blijft hij met al zijn moed thuis, terwijl zooveel getrouwde mannen, vaders van kinderen, in den oorlog zijn. Praats heeft Louis Velte genoeg. Over een paar uur

stond hij met Maarten te babbelen en hij heeft zijn kop zeker over al die spionnen nog zotter gemaakt (1).

— Ward, weet ge niet waar Maarten heen is?

— Ze zijn in de richting van Langemark vertrokken. Hij zal met zijn kamaraden in het bosch zitten. Och, toe, als het donker wordt, loopen ze natuurlijk rap naar huis.

Slecht geluimd keerde Lagae naar de hoeve terug. Er was zoo veel werk, want Miel, zijn oudste zoon, was ook in den oorlog. En Maarten kon zoo flink helpen. Maar nu verkwanselde hij den kostbaren tijd.

— We zullen het hem eens goed zeggen, verzekerde vrouw Lagae, toen ze alles hoorde.

Farilde en Melanie, de dochters, moesten lachen om de plannen van hun koewachter. Lachen deden ze anders niet veel meer op de hoeve. Men was te ongerust over Miel, die nu bij Antwerpen streed. En moeder zat dikwijls te schreien

(1) Vroeger bestond de loting. Wie de laagste nummers trok, moest soldaat worden. De hoogste nummers bleven vrij. Maar wie soldaat moest worden en geld bezat, kon een plaatsvervanger koopen, die voor hem soldaat werd. Zoo bleven in 1914 veel welgestelde lieden thuis, terwijl talrijke armere huisvaders ten oorlog moesten.

in huis. Velen spraken zoo licht over den oorlog, maar 't was toch gruwelijk, dat er dagelijks zoo veel jongelingen en mannen sneuvelden. Wat zou er een rouw zijn in het land! En dorpen en hoeven vernield! 't Moest al heel erg zijn in het Oosten, zooals de vluchtelingen vertelden.

Een meisje van een jaar of zeven of acht, kwam om melk. 't Was Emma, het dochtertje van Demoor, die in de buurt woonde. 't Kind had geen moeder meer. En het werd op de hoeve gaarne gezien en altijd vriendelijk behandeld.

Emma's vader was handelaar en trok dus veel langs de baan.

— O, Melanie, sprak Emma tot een der dochters, vader zegt, dat de Duitschers naar dezen kant komen.

— Maar neen, neen... ze zullen hier nooit komen, mijn meisje.

— Vader zegt het toch...

Demoor kon meer nieuws hooren dan een ander. En ondanks het vele werk, liep boer Lagae toch eens naar hem toe.

— Ja, zei Demoor, ik was vandaag te Roeselare en daar zijn vluchtelingen aangekomen van Antwerpen. Ze beweren dat de Duitschers meester zijn van Antwerpen.

— Maar dat kan niet! Antwerpen is zóó sterk.

— Ja, dat hebben ze ons gezegd... en toch moet het gevallen zijn.

— En waar zouden onze soldaten dan zijn? vroeg Lagae, die natuurlijk aan zijn zoon dacht.

— Die vertrekken door het land van Waas naar Gent.

Met dit nieuws kwam Lagae thuis. En moeder begon weer te schreien.

— O, er is bij Antwerpen geweldig gevochten. En misschien is onze Miel al dood! jammerde ze.

Zoo was er angst in vele gezinnen.

Maarten kwam nog niet thuis en Lagae bromde nijdig over zijn ongehoorzamen koewachter.

II.

In het bosch zaten de drie jongens, die Duitse spionnen zouden aanhouden. Maarten Walijns met zijn breeden hoed, voelde zich hun kaptuin. Hij had Victor Vermeersch en Bertus Pille meegelokt. Maarten had van padvindders gehoord, die nu ook diensten bewezen. En hij en zijn vrienden moesten ook iets doen. Ze waren nu in het bosch en begonnen met een kampvuur te stoken. Ze braadden aardappelen voor hun maal. Ze zaten bij hun vuur. Maar waar ver-

toetden nu de spionnen, die ze moesten volgen en gevangen nemen, of doen aanhouden?

Louis Velte had er toch heele verhalen over.

— Ik hoor iets... stil, zei Maarten Wallijns eensklaps.

Allen hielden den adem in. Ja, er kraakten takken. Er sloop iemand door het bosch. De knapen keken elkaar aan. En Victor begon wat te beven.

Daar verscheen een man... Maarten sprong op. Die kerel moest zeggen, wat hij hier deed.

— Apen van deugnieten, moet ge brand maken in 't bosch? klonk het.

En nu herkenden ze den « spion ». Het was de boschwachter van 't kasteel, en hij keek erg nijdig.

— We loeren op spionnen, zei Maarten.

— Ha, gij zijt de koewachter van Lagae!

— Ik ben geen koewachter meer, maar scout.

— Zoo! En weet uw baas dat?

— Hij zal 't wel hooren!

— Haal dan ergens anders uw flauwe streken uit. Doof dat vuur en rap! gehoord de boschwachter.

De jongens moesten gehoorzamen.

— En nu uit 't bosch! Kruipt straks in uw bed... Als er soms een echte spion rond loopt,

zou hij u een leelijke pijp doen rooken! hernam de boschwachter.

De knapen vertrokken.

— De boschwachter doet met de spionnen mee. Hij is valsch, beweerde Maarten. Maar we gaan terug in 't bosch. We laten ons zoo niet verjagen.

De anderen stemden toe. Maar ze maakten nu geen vuur. Ze zaten onder een struik. De avond viel en het werd donker in 't bosch.

— We moeten hier slapen, zei Maarten. Maar ieder op zijn beurt staat als schildwacht. Dat is bij de soldaten ook zoo.

— Ik moet naar huis! zei Victor zacht en verlegen.

— Wat naar huis! riep Maarten verachtelijk uit. Mogen de soldaten naar huis?

— Vader zou me zoeken en me slagen geven!

— Ge zijt flauw... De spionnen sluipen 's nachts rond en dan zouden wij in ons bed liggen.

— Neen, dat kan niet zijn, sprak Bertus Pille. Toe, Victor, blijf!

Deze vertrok nog niet dadelijk. Stil zaten ze daar samen.

Nu en dan vertelde Maarten toch iets, dat hij van Louis Velte gehoord had.

— Maar als we hier blijven ontmoeten we geen spionnen; 't zou moeten lukken dat ze juist voorbij dit plekje komen, zei Bertus. Laat ons patroeljeeren.

— O, ja, stemde Victor toe, en hij bedacht, dat ze dan in de richting van zijn huis konden gaan.

— 't Is goed, sprak Maarten.

Ze gingen door de dreef.

— Daar staat een licht... Dat is van spionnen, die seinen geven, fluisterde Maarten.

Wat glansde die lantaarn daar geheimzinnig.

— We moeten de wacht houden en zien wat er gebeurt, hernam Maarten, op zachten toon.

Hij sloop naar het licht. Plots kreeg hij een oorveeg.

— Afblijven! gebod een gedaante, die uit het struikgewas kwam.

De drie jongens sloegen verschrikt op de vlucht. Victor gilte zelfs. Pas een heel eind verder bleven ze staan.

— Ik ga naar huis! kreunde Victor. Zoo'n spion zou ons vermoorden.

— Ge hadt mij moeten helpen, maar ge liept weg, en alleen kan ik niets doen! sprak Maarten verwijtend.

— Maar die vent gaf u seffens een slag! En hij sprak Duitsch, beweerde Bertus. Ik ga het

aan vader zeggen. Die zal den burgemeester verwittigen.

Zoo had Bertus een voorwendsel om ook naar huis te sluipen. Maar Maarten wilde mee als ge-
tuige. Victor verliet hen, toen ze den weg be-
reikten, om zich naar zijn woning te spoeden.

Bertus en Maarten kwamen aan het huisje van Pille.

— Ha, deugniet, zijt ge daar? Is dat een tijd om zoo lang langs de straten te zwieren? vroeg vader Pille.

— We hebben een spion gezien, vertelde Bertus opgewonden.

— Ja, met een licht... Die vent sprak Duitsch en sloeg me om mijn ooren! voegde Maarten er bij.

Pille hoorde het verhaal en begon dan te lachen.

— Onnoozelaars! zei hij. Dat was een wild-
strooper, die een lichtbak zet om hazen te lok-
ken. En van eigen heeft hij u weggejaagd... Een
spion! Ge hebt uw hoofd gek laten praten, en
zoo verbeeldt ge u van alles en houdt ge Vlaamsch
voor Duitsch.

Och ja, nu begrepen de jongens het ook. Die
man moest een pensjager geweest zijn.

Maarten sloop heen. Er bleef niets van zijn

heldhaftigheid over. Op de hoeve borg hij zijn
hoed en strikken weg.

Men had al gegeten.

— Zoo, zijt ge daar? vroeg Lagae. Schoon
van u, om de koeien te verlaten en ons niet te
helpen! Waar hebt ge gezeten?

— Louis Velte zei, dat ik spionnen moest
zoeken.

— Louis Velte! En die zit nu zelf op 't dorp
pinten te pakken en hoog op te geven van zijn
moed. Maar hij blijft hier en Binus, zijn arm
pachtertje, die een vrouw en vijf kinderkens
heeft, is bij het leger. Laat Louis Velte klappen.
Als er Duitschers komen, loopt hij 't eerst van al
weg.

Maarten hield zijn verhaal voor zich. En den
volgenden dag wachtte hij weer koeien.

Maar men vernam onrustwekkend nieuws. De
Duitschers naderden West-Vlaanderen.

Eenige dagen later kwam Maarten vroeger
dan anders met de koeien thuis.

— Wat is er nu weer? vroeg Lagae, die hem
had zien naderen.

— O, baas... er zal gevochten worden! Ik
heb Fransche soldaten gezien! Ze trekken naar
Roeselare en Staden.

— Maar jongen, is dat waar?

Moeder en dochters kwamen ook luisteren. En Maarten sprak over ruiters met koperen schilden, over voetyolk, en over kanonnen, door paarden voort getrokken. Hij was erg opgewonden.

— Wat zal er allemaal gebeuren! zei Lagae. God geve, dat de Franschen ons de Duitschers van 't lijf houden.

Demoor kwam met Emma. Hij had ook nieuws. De Franschen waren te Roeselare. Maar de Duitschers kwamen al Ardooie op. Er zou om de stad gevochten worden.

't Was een avond van hoop en vrees. En men bad tot God om bescherming. ook voor Miel, den afwezige, van wien er nu geen nieuws was.

Vrouw Lagae kwam bij Maarten, toen deze nog eens naar den stal was geweest.

— Jongen, zei ze ontroerd, gij hebt geen vader en moeder meer. Maar wat er ook gebeure, gij blijft bij ons als ons eigen kind. God helpe ons allemaal! Oorlog is wreed.

Maarten was ook aangedaan. Hij had zijn moeder nooit gekend, en zijn vader stierf ook vroeg. Nu voelde hij, hoe lief hij Lagae en de boerin had. Ze waren als ouders voor hem geweest. En hij zou altijd goed zijn best voor hen doen.

Lagae sliep dien nacht niet veel. Hij ging nu

en dan buiten en luisterde. Maar 't was stil rondom. En toch woedde de gruwelijke oorlog. Morgen zouden er weer jonge mannen sterven!

— O, hoe kunnen de menschen dat elkaar aandoen! zei Lagae. We beminnen toch allen zoo den vrede.

III.

West-Roozebeke lag nog rustig den 19en October 1914. De Franschen, die bij Staden en Roeselare voorpostgevechten tegen de oprukkende Duitschers geleverd hadden, waren in den voormiddag achteruit getrokken. Dorpelingen gingen mee leperwaarts, anderen bleven thuis.

't Was nu tusschen een en twee van den noen. Men verwachtte de Duitschers. Akelige stilte heerschte in 't dorp. Men had een muis kunnen hooren loopen...

De meeste dorpelingen zaten in de kelders. Zouden de achteruitgeweken Franschen de voortrukkende vijanden beschieten?

Vrouwen en meisjes baden... Het harte klopte angstig. De burgemeester wandelde over de straat; om den arm had hij een witten band.

Voorzichtig ging een voordeur open. Een meisje kroop op haar knieën tot bij den drempel, stak het hoofd buiten en vroeg:

— Burgemeester, zijn ze daar al?

— Ja... Ze komen nu... Al drie kanten: van den Tiendenberg, al 't Paradijs en al de Mol.

De deur piepte weer en 't was opnieuw doodstil op de plaats.

De eerste verscheen aan 't kruis; 't was een ruiter. Hij keek rond... blies op zijn hoorn, en eenige minuten later rende ruiterij binnen, gevolgd door infanterie.

Uit een huis kwam een knaap. Het was Maarten Wallijns. Hij hoorde een kogel fluiten.

— Kom hier! schreeuwde men uit een kelder. Ge zult dood geschoten worden.

Maar Maarten vluchtte om den hoek. Hij moest zijn baas waarschuwen en hij rende nu over de akkers voort. 't Was of hij nog dien kogel hoorde fluiten.

Er werd te West-Roozebeke door de binnen rukkende soldaten geschoten. De Duitschers meenden, dat er nog Franschen in 't dorp waren.

De burgemeester moest zich weg maken. Van onderhandelen was geen sprake.

Ramen knetterden neer.

Nu de woningen binnen. Zoo drong een groep in een winkel. Ze grepen den baas vast.

— Nog Franschen hier? vroegen ze.

— Neen.

— Al waar zijn ze weg?

— Dat weet ik niet. Ze zijn van Roozebeke vertrokken.

Twee gingen op den zolder kijken, twee in den kelder, twee naar achteren.

Een der soldaten greep onder 't oog van den baas een flesch drank, en stak ze snel in zijn zak.

Daar was het: de drank, die tot woestheid en misdaad leidde!

En weldra werden er huizen in brand gestoken. Ook molens! 't Was vreeselijk nu op het dorp.

Boer Lagae liep op zijn hof heen en weer.

Daar kwam Maarten aangelopen.

— Baas, ze zijn er! riep hij hijgend.

— De Duitschers?

— Ja... En ze schieten... 't Brandt ook al.

Vrouw Lagae trad nader.

— O, vlucht met de dochters en met Maarten, zei de boer.

— Niet zonder u!

— Ik kan alles niet achterlaten.

— Dan blijf ik ook.

Vrouw Lagae wilde haar man niet verlaten.

Maarten vertelde hoe een kogel hem om de ooren had gefloten.

— Ge moet nu hier blijven, zei de boer,

Demoor en Emma kwamen. Ze droegen elk een pakje.

— We gaan weg, 't deugt hier niet, zei Demoor.

— Waar wilt ge heen?

— Al leper op...

Demoor en Emma vertrokken.

— Wat tijden! kloeg Lagae.

— 't Brandt! kreet zijn vrouw.

Naar 't dorp op steeg een rookwalm omhoog.

— Ginder loopen er. Laat ons gauw binnengaan! smeekte moeder.

Zij snelde de woning binnen. Grijsz soldaten stormden over den landweg.

Lagae volgde zijn echtgenoot.

— Doe de deur toe, waarschuwde de vrouw. Eensklaps vloog een kogel door 't raam.

— O, ze schieten! kreet de boerin.

Ward, de oude werkman, kwam langs achter binnen gestormd.

— Ze staan daar met hun geweren, zei hij opgewonden. Ze peinzen zeker dat er hier Franschen zitten. 'k Zal hun zeggen van niet.

— Ward! schreeuwde de vrouw nog.

Maar de werkman had de deur reeds opgetrokken en stak beide handen omhoog, als een teeken dat hier geen weerstand geboden werd.

Op 't zelfde oogenblik rolde hij achterover.

— O, ik ben geschoten! kermde hij.

Maarten en Lagae trokken hem verder op den vloer en wierpen de deur dicht. Farilde en Melanie drongen zich angstig in een hoek.

— Ik sterf, 'k gevoel het! kermde de gewonde.

Een kogel had hem in de borst getroffen. Bloed kleurde reeds zijn hemd, dat los tusschen 't geopende vest hing.

Maarten schreide. Hij had Ward wel eens voor den gek gehouden en dat speet hem nu.

— Ward, och, Ward toch! jammerde de boerin, zich over hem buigend.

Maar reeds braken de oogen. Een bloedstroom gudsde uit den mond. De werkman gaf den geest.

De Duitschers waren voorbijgestormd. Maar anderen volgden, en op den weg klonk hun getier en geroep.

Lagae, zijn vrouw en Maarten droegen het lijk in 't bed op de voute.

De boerin wiesch het gelaat en vouwde de handen op de borst gelijk men in Vlaanderen met een gestorvene doet.

Ward woonde op een hoogscheut van daar met een broer, die, evenals hij, ongehuwd was gebleven.

Toen 't duister was, kwam Franciscus, zoo heette de broer, naar de hoeve.

— Waar is Ward? vroeg hij ongerust.

— O, de arme Ward! kloeg de boerin.

— Is er wat met hem voorgevallen? Meege daan... of gekwetst? Zeg het! Is hij dood?

— Ja, hij is geschoten.

— Och, m'n broere! Waar is hij? snikte Franciscus.

— Op de voute!

Bevend trok Franciscus de trap op en met de muts in de hand stond hij als neergeslagen vóór den doode.

— Geschoten, stamelde hij. En hij was zoo braaf, zoo goed van hart! En waarom deden ze het, Lagae?

De boer vertelde hoe 't gebeurd was.

— Waart ge maar gevluht, zei Lagae tot zijn vrouw.

— En gij? Als we sterven moeten, dan maar samen. En waar moeten we vluchten? De heele streek is onveilig.

— Ze vechten hard, zegde Franciscus.

Men hoorde het kanon dat de ramen deed trillen; soms schudde 't gansche huis als in een geweldige windvlaag. Ook 't bed waarop de doode lag, beefde.

De boer sloot haastig de luiken, maar durfde geen licht ontsteken.

In 't duister zat men in de keuken. De vrouw, de meisjes en Maarten baden.

Franciscus bleef op de voute. 't Was een nacht vol ontzetting.

Eindelijk daagde de morgen. 't Licht viel door de spleten der luiken naar binnen.

Lagae wierp de blinden open. Hij poosde even op den boomgaard. Stilte hing over de streek.

— Kom toch in huis! riep zijn vrouw.

De boer ging weer binnen.

Franciscus kwam van de voute.

— Wat moet ik nu doen? zei hij, afgemat van het treuren en waken.

— Hier blijven, zei de boerin.

— 'k Moet Wardje toch naar huis brengen.

— En waarom? Hier is hij gevallen om ons te beschermen. Van hier moeten we hem uitdragen.

— Dat is braaf van u, bazinne. Maar hoe moeten we 't doen met de begrafenis? Kan ik nu naar de koster en pastoor loopen en naar 't gemeentehuis?

— Neen, wacht af.

— Zie, vluchtelingen! riep Melanie, een der dochters.

Op den weg kwamen mannen en vrouwen met kinderen voorbij. Lagae liep naar buiten.

— Waar trekt ge naar toe? vroeg hij.

— Weten we het! We zijn van Poelcapelle verjaagd!

— Maar de Franschen zijn daar toch?

— En de Duitschers ook! Ze vechten dat het stuift! Er liggen veel gewonden en dooden. We gaan nu maar tot waar we geraken kunnen.

Franciscus sloop naar zijn woning. Hij zocht eenige planken en wilde voor zijn broer een kist timmeren. Wie zou er nu op 't dorp werken?

Daar kwam Demoor met Emma. Ze konden niet door. 't Kind was erg afgemat.

Maarten voederde het vee.

— Onze koewachter doet goed zijn best, zei Lagae.

De boer liep heen en weer. Aan vluchten kon hij niet denken. Waar moest hij heen? En vandaag trokken de Duitschers misschien verder, en werd het weer rustig.

Maarten ging om klaver op den akker, die naast de hoeve lag. Toen hij aan 't werk was, kwamen er weer Duitschers. Een groote kerel, een overste, nam den knaap bij het oor.

— Breng mij bij uw vader, zei hij, in het Duitsch.

Maar Maarten verstond hem toch.

Maarten ging hem voor op 't hof. De boer was in huis.

De officier stak zijn hoofd naar binnen en riep:

— Alle meubels uit deze kamer!

— Maar mijnheer, stamelde Lagae..

— Verstaat ge me niet?... Alle meubels buiten!

Hij wenkte eenige mannen en op een ommezien sleurden die de tafel, de stoelen, de kas naar buiten en wierpen ze daar op een hoop.

Anderen haalden stroo uit de schuur en legden dat op den vloer.

De officier trok de deur der voute open.

— Daar ligt een doode, zei de vrouw.

De overste liep de trap op.

— We kunnen hier geen dooden gebruiken! riep hij. Alloh, boer, haal een spade en begraaft hem. Het wordt hier een hospitaal.

— En wij, mogen we hier blijven? vroeg de boerin.

— Machen sie fort! schreeuwde de officier. Uw man gaat niet mee met u.

De boer keek ontsteld op.

— Och, om de liefde Gods, scheid ons toch niet, smeekte de boerin.

Ook de meisjes vroegen 't zoo dringend, dat hun vader met rust gelaten zou worden.

— Machen sie fort! herhaalde de overste. De boer moet ons met paard en wagen helpen.

— Ga naar Franciscus, fluisterde Lagae. 'k Zal er wel van onder zien te trekken.

— 'k Zal de koeien meedoen.

Maar de soldaten hadden reeds een der dieren uit den stal gehaald en met de bajonet neergestoken, om vleesch te hebben.

— Onze Blare, jammerde Farilde. En onze Roze en Mie... Och, laat ons die twee dan toch. 't Is al wat we hebben.

De overste joeg hen weg.

— Maarten, ga met de bazin mee, en zorg voor haar, zei Lagae tot den koewachter.

— Ja, baas, ik beloof het u.

Lagae, door een soldaat geholpen, maakte nu een graf.

— Boer, 't is een schande wat er gebeurt, zei de soldaat. 'k Mag dat niet zeggen, maar 't is een schande.

— Ge zijt dan niet als die overste?

— O, tegen onze eigen gewonden spreekt hij ook zoo... Vlaanderen wordt ons graf.

De Duitscher sprak zijn taal, maar Lagae verstond hem goed. Samen droegen ze den doode naar beneden. Lagae ging in 't graf staan en de soldaat liet Wardje stil naar beneden glijden.

— En Franciscus die er nu niet bij is, mompelde de landman. O, Wardje, u zoo moeten begraven... Maar ik kan er niet aan doen... Geen pastoor, uw broer hier niet... Maar we zullen u weer uithalen.

En voorzichtig bedekte Lagae den doode met aarde.

Weldra was de kuil dicht, en met de kruk van zijn spa maakte Lagae toch nog een kruisje in den mullen grond.

— En nu uw wagen inspannen! beval de overste. Stroo er op, ge gaat gewonden halen!

't Boerderijtje was nu tot front-ambulancie bestemd.

Lagae zat op de voorplank van zijn wagen. Zoo reed hij eenige weken geleden naar den akker, om 't graan binnen te halen, en Maarten, Melanie en Farilde hielpen hem dubbel omdat de kloeke Miel ten oorlog was.

Nu moest de boer naar een anderen oogst heen... een oogst van verbrijzelde mannen, gewonden, verminkten, stervenden.

Eenige hospitaalsoldaten zaten op 't versche stroo

Lagae moest naar Poelcapelle. Hij reed voorbij neergebrande hoeven, puinhoopen die nog rookten. Vee liep klagend loeiend in den om-trek.

De strijd scheen wat geluwd. Zeker nam men aan beide zijden rust.

— Halt! klonk het.

De wagen mocht niet verder; uit een door-

schoten woning bracht men op berries gewonden. De eerste had slechts zijn linkerarm meer. Aan den rechterschouder zat een stomp. 't Was een jonge man, bleek als de dood zelf nu, en in dat witte gelaat blonken de groote oogen van koorts. Een tweede was in bloederige linnen verpakt.

— Zal het niet lang meer maken, fluisterde een soldaat tot zijn medehelper.

Dan volgden er met afgerukte ledematen en met hoofdwonden, en allen werden op het stroo van den wagen neergelegd. Lagae mompelde:

— O, dat is de oorlog! Gruwelijk, gruwelijk!

Ook Duitschers keken zeer treurig. Ze hadden zulk een droevige taak.

Maar plots ontstelde de landman nog meer. Hij was tot achter het hoefje gegaan, als ontvluchtend die verschrikking. Burgers groeven een langen kuil, daar waar dahlia's en zonnebloemen hadden geprikt, die nu verslenst en vertrappeld lagen.

En wachtend op hun begrafenis, rustten in 't gras een twintig gesneuvelden, op den rug uitgestrekt, met 't witte wezen als hemelwaarts gericht.

Lagae moest gewonden naar het dorp voeren.

Uit Roozebeke's kerk had men stoelen en banken verwijderd, en den vloer met stroo en

vlas belegd. En daarop werden de gewonden uitgestrekt. Lagae's droevige last werd er ook afge-
laden.

IV.

Veel menschen van West-Roozebeke waren naar een gebouw te Roeselare gevoerd. En daar bevond zich ook vrouw Lagae met haar dochters en Maarten, Demoor en Emma en Franciscus.

Er zaten meer dan duizend personen.

Ze kwamen van Moorslede, Langemark, West-Roozebeke, Eessen, Zarren, Poelcapelle, Oost-Nieuwkerke, dorpen, nu geheel of gedeeltelijk weggeschoten.

Meer dan duizend personen, van kinderen, twee, drie weken oud, tot vrouw Grave, van Poelcapelle, die 99 jaar was!

Op een stootkar bracht men 's morgens lichte lever, pooten en anderen afval van vee. Hier van werd soep gekookt. Het bovenste, 't vet der soep, werd afgeschept. Daarmede maakte men aardappelen-ratatoe.

't Gevolg was, dat velen ingewandsziekten kregen.

Elken morgen lagen twee, drie menschen dood. Op een ochtend vond men zes lijken. In

10 dagen stierven er alleen van Moorslede 40 personen.

Ook 't negen en negentig jarig moederke be-
zweek. En nu lag ook de kleine Emma zeer ziek.

— Vader, mijn hoofd doet zoo zeer! kloeg
het kind.

Demoor had zijn jas onder zijn kindje, op het
mulle stroo uitgespreid. Hij moest telkens het
zweet van onder de blonde lokken wegvegen.

Demoor legde zijn hand op dat brandend
voorhoofd, maar Emma weerde hem af. Alles
hinderde haar.

— Ze schieten zóó straf! kloeg het kind dik-
wijls

't Gansche gebouw schokte mee in 't oorlogs-
geweld.

— O, wat moet ik doen? jammerde Demoor.
Hij gevoelde zich machteloos.

Een stiklucht hing in de zaal. En allen, groo-
ten en kleinen, hadden een ingevallen of bleek
gelaat, zoo niet de koorts er haar gloed over-
bracht.

Emma haalde zwaarder adem. 't Borstje hijg-
de hevig.

— Vader...

— Wat is er, kindje?

Maar de kleine antwoordde niet meer, zocht

alleen als angstig zijn hand. En zoo stierf ze stil-
lekens weg...

Demoor zat geheel verslagen bij 't lijkje...
Weinigen trachtten hem te troosten. Was niet
ieder ziek, afgemat, teneinde krachten? O, als 't
nog langer duurde, moest elk hier omkomen.

Maarten toch weende van deernis met het kind.

Een nacht kroop om. Vroeg reeds huilde het
geschut. 't Werd morgen. Men bracht Demoor
een kroesje koffie en een stukje brood. Hij
schudde 't hoofd en keek naar zijn dood kindje.
De lange, krullende lokken omlijstten 't bleeke
gelaat. Vrouw Lagae had de handjes over elkan-
der gevouwd en er 't kruisje van een rozenkrans
tusschen gestoken. Mannen kwamen met een
kistje van ongeschaafd hout.

— Is 't met uw toelating, Demoor? vroegen
ze stil.

Even keek hij ze aan, als niet begrijpend. 't
Was of hij dan schrok...

Och, ja, zijn kindje moest weggebracht wor-
den. Maar hij wilde 't laatste werk zelf doen.
Teeder nam hij Emma op, en legde ze dan in het
kistje neer. Zelf nagelde hij het deksel toe, al
bonsden de slagen door zijn hart.

Dan nam Demoor 't kistje op. De last was te
zwaar voor den verzwakten vader. Maarten hielp

hem en een Duitsch soldaat stapte mee naar 't kerkhof.

— We moeten hier weg, zei Maarten. Anders sterven we allen.

Vrouw Lagae wilde op haar man wachten. Maar eindelijk stemde ze toe mee te trekken. Ze slopen op een morgen, toen er weinig toezicht was, buiten. En Maarten leidde het groepje. Hij hield zich flink.

V.

De familie Lagae was met Demoor en Franciscus tot Tielt gedooeld en verbleef er op een hoeve. De boerin jammerde altijd over haar man. Maarten zou Lagae gaan zoeken. Langs binnenwegen sloop hij naar Roeselare. Hij hoorde daar dat er nog eenige menschen te Roozebeke waren.

— Dan is de baas er bij, dacht hij.

Men mocht dien kant niet meer uit. Maarten zou het 's avonds toch wagen. En toen 't donker was, trok hij heen. Hij hoorde de kanonnen en aan den horizont scheen alles soms in vuur. Over akkers en langs grachten sukkelde de moedige koewachter voort. Zoo naderde hij West-Roozekebe.

Plots hoorde hij gekerm. Hij was dicht bij den weg. Daar lag een Duitsch soldaat. Maarten boog

zich over hem. De jonge man vertelde kreunend, dat hij gewond was. De ambulancen te Roozebeke lagen vol en men had hem naar Roeselare gestuurd. Maar hij kon nu niet meer voort. Hij had zoo'n pijn in den schouder.

— O, help me, terwille van mijn moeder! smeekte de soldaat.

Het was een Duitscher, maar een mensch. En Maarten luisterde naar de stem van zijn hart. Op een verlaten hoeve vond hij een kruiwagen. De soldaat kroop er op. Maarten voerde hem mee. Vlak bij het dorp, zei de Duitscher:

— In dat huis zijn nog burgers.

Maarten reed er den kruiwagen heen. Een schildwacht stond vóór de deur. Hij was een vriendelijke man en hielp den soldaat binnen en prees Maarten voor zijn naastenliefde.

— Maarten! klonk het.

Bij de burgers bevond zich boer Lagae. Hij was hier opgesloten.

Hij was blij nieuws te vernemen van zijn vrouw en dochters. De gewonde keek Maarten dankbaar aan en drukte hem de hand. Een andere soldaat verpleegde hem. Maar Maarten zat nu ook gevangen.

— Laat ons naar Roeselare gaan, vroeg hij aan den schildwacht.

Deze was vriendelijk gestemd. Hij kon alle

burgers niet laten ontsnappen, maar in den nacht deed hij de deur voor Lagae en Maarten open. Deze spoedden zich heen. Toen het licht werd kwamen ze te Tielt aan. Wat waren moeder en de meisjes verheugd!

Er kwam verbod voor vluchtelingen om te Tielt te verblijven. Het stadje zou 't hoofdkwartier worden, nu de Duitschers bij Ieper niet doorgeraakten. En de Roozebekenaars werden verder gezonden en kwamen te Watervliet aan, tegen de Nederlandsche grens. Uit Holland kon men brieven verzenden. Maarten sloop naar IJzendijke en schreef er aan Miel. Men wist, dat het Belgisch leger aan den IJzer was. Tegen Kerstmis kwam er antwoord. Miel leefde dus nog.

De familie Lagae, Demoor en Franciscus bleven te Watervliet. Maanden gingen voorbij. De Duitschers zetten langs de grens prikkeldraad met electriciteit beladen. En wie er aan raakte werd gedood.

Nu kon men niet meer naar Holland. En de Lagae's hoorden verder geen nieuws van Miel.

— Dat we in Holland gingen wonen, zei Maarten. 't Is er beter dan hier.

Lagae wilde wel, maar hoe er te geraken? Maarten wist, dat er middeltjes waren om door

den draad te sluipen, doch moeder durfde het niet wagen. En zoo bleef men te Watervliet.

Er kwamen in dit dorp Duitsche troepen rusten. Ze moesten dan tevens de grens bewaken. En tot zijn verrassing herkende Maarten zekeren dag den Duitscher, dien hij toen gewond aan den weg gevonden en geholpen had. De soldaat herkende hem ook en was zeer vriendelijk.

— Gij hebt me het leven gered, zei hij. Had ik daar moeten blijven liggen, mijn wonde ware doodelijk geworden.

— Help mij nu ook, vroeg Maarten.

En hij vertelde dat hij met de familie van zijn baas naar Holland wilde. De Duitscher trok een bedenkelijk gezicht. Hij mocht dat niet doen... De volgende dagen drong Maarten nog aan. En eens op een middag zei de Duitscher.

— Van avond wordt er aan de draadversper ring gewerkt en er zal geen electriciteit op zijn. Ik heb de wacht aan de hoeve ginds... Kom daar met uw familie en ik laat u over. Ik weet dat het niet voor spionage is.

Blij deelde Maarten dit mee. En toen het tien uur was, slopen allen heen. Maarten ging voorop. De soldaat hield de wacht. Maarten kroop op handen en voeten naar hem toe.

— We zijn hier, fluisterde hij.

— Vooruit dan... vlug zijn... en het nooit vertellen, dat ik u doorliet...

De Lagae's, Demoor en Franciscus bereikten Nederland. Ze overnachtten in een herberg. Ze konden den volgenden dag werk vinden op een hoeve en ze kregen ook wat « vluchtelingen-geld », dat was ondersteuning. Want in Nederland werd goed voor de vluchtelingen gezorgd.

Nu kon men weer aan Miel schrijven. De oorlog duurde nog vier jaar. Eindelijk kon men terug. Die hoek van West-Roozebeke was een woestenij. Maar Miel keerde gezond terug. En men zou er zich wel flink boven opwerken.

West Roozebeke moest geheel herbouwd worden.

En de Lagae's werkten er zich boven op. En Maarten hielp er flink aan mee. Hij was nu negentien jaar. Hij werd als een eigen zoon beschouwd.

Het gebeente van Wardje vond men niet meer. De oorlog had den grond zoo dikwijls omgewoeld.

De koewachter had zich dapper gedragen ook zonder wapens te voeren.

EINDE.